

Folksuveränitet och parlamentets suveränitet i tidigare brittiska kolonier

Kartläggning och reflexioner

Dag Anckar

Popular sovereignty and parliamentary sovereignty in former british colonies

The doctrine of parliamentary sovereignty is a center-piece of the Westminster system. However, the doctrine stands challenged by several institutional arrangements, among which are direct democracy applications. Taking a point of departure in this incompatibility of parliamentary and popular sovereignty, this study investigates to what extent former British colonies have really, by relinquishing the popular vote, internalized the metropolitan Westminster doctrine. Drawing on several pieces of research and data collections, the study shows that the referendum institute has indeed come to little use in the former colonies, the average number for a time period running from independence through 2010 being one referendum per country, and New Zealand standing among 54 cases out as the only former colony that has repeatedly applied the institute. Interestingly, an increase in the use of the popular vote in the former colonies is discernible during recent years, coincident with signs of erosion of the doctrine of parliamentary sovereignty in the metropolitan power herself.

Under det adertonde och särskilt det nittonde århundradet blev England en majestätisk nation, en dominerande imperialistisk makt, som från olika bevekelsegrunder, varvid ekonomi, prestige och militärt intresse är några nyckelord, lade under sig stora områden och resurser. I dag, som är allom bekant, återstår av Brittiska imperiet blott små och enstaka fragment – Bermuda, Brittiska Jungfruöarna, Falklandsöarna och Gibraltar kan vara exempel. I en viss politisk mening, vill betraktare hävda, lever det brittiska väldet dock vidare: det Westminster system som England företrätt och företräder, har slagit rot i de forna brittiska områdena. “The sun had set on the British Empire but not on Westminster-style government”, lyder en välfunnen och ganska ofta citerad ordvändning i litteraturen (Wilson 1994: 189); författaren i fråga gör till yttermera visso om Westminster-modellen gällande att inget annat politiskt system “has been copied so extensively in such a wide variety of societies and continents” (Wilson 1994: 189).

Dag Anckar är förutvarande professor (emeritus) i statskunskap, Åbo Akademi.
E-post: dag.anckar@abo.fi

Statsvetenskaplig tidskrift · Årgang 114 · 2012 / 1

Vill man testa riktigheten i sådana föreställningar, och denna studie har en sådan ambition, måste en utgångspunkt givetvis vara en bestämning av själva Westminster-begreppet, den företeelse som sägs leva kvar. De tänkbara infallsvinklarna är i och för sig flera – frågan om Westminster-doktrinen rotfasthet och överlevnad kan undersökas och testas på olika sätt, av vilka några är mer centrala än andra. Denna studie hör tveklöst hemma i den centrala kategorin. Den handlar nämligen om en grundbult i Westminster-doktrinen, läran om parlamentets suveränitet. En gammal men berömd och fortfarande i doktrinen giltig formulering är att parlamentet har och skall ha “sovereign and uncontrollable authority in making, confirming, enlarging, restraining, abrogating, repealing, reviving, and expounding of laws”, och att parlamentet “can, in short, do everything that is not naturally impossible” (Blackstone 1765); en annan, inte fullt så gammal men väl så berömd formulering säger att det engelska parlamentet “has, under the English constitution, the right to make or unmake any law whatever; and, further, that no person or body is recognized by the law of England as having a right to override or set aside the legislation of Parliament” (Dicey 1915: 37–38; citerad enligt Lijphart 1999: 19–20). Formuleringarna uttrycker alltså läran därom, att parlamentet står över alla andra styrande institutioner, exekutiva eller juridiska, att ingen myndighet får återkalla eller ifrågasätta giltigheten i en lag som har antagits av parlamentet, och att, och här talar vi i en mycket konkret mening om ett undantag som bekräftar regeln, att inget parlament kan fatta beslut som framtida parlament inte kan ompröva, när och om de så vill. Frågan blir, med denna utgångspunkt, i vilken utsträckning doktrinen om parlamentets suveränitet har slagit rot i och blivit en verklighet i tidigare brittiska besittningar. Innan vi här driver temat vidare, måste emellertid ett särskilt påpekande inskjutas.

Dess innebörd är att doktriner givetvis inte kvarstår i evigheter oförändrade. Läran om parlamentets suveränitet har i dag onekligen naggats en del i kanten. Det engelska parlamentet har sålunda skapat självstyrande församlingar med lagstiftningskompetens i Skottland, Wales och Nordirland och har därmed avhändert sig makt; vidare, enär Europeiska Unionen har befogenhet att stifta lagar som är giltiga i varje medlemsland, har parlamentets makt begränsats av Storbritanniens medlemskap i unionen. Alarmerade av händelser som dessa har observatörer t.o.m. ställt frågan om Westminster-doktrinen är på en eventuell vandring in i ett dunkelland (Norris 2001). En giltig motreplik måste förvisso vara att det fortfarande, formellt om än kanske inte realiter, ligger helt inom det brittiska parlamentets makt att avskaffa självstyrelsen i Skottland, Wales och Nordirland eller att lämna EU. Hur som helst, vi kan inte här och nu fördjupa oss i denna fråga. Vad vi bör notera är att den utveckling till vilken här hänvisats har tagit egentlig fart först efter det dekolonialiseringen i huvudsak avslutats – när England lämnade sina kolonier gav de sig iväg på sina vandringar som självständiga stater i en förvissning därom, att metropolmakten

fortfarande, på det hela taget, upprätthöll läran om parlamentets suveränitet och att de därmed var anvisade ett riktmärke om än inte ett obligatorium.

Alltnog, den egentliga avstampen för denna uppsats levereras i en gammal lärobok om politik, där man kan läsa att "The supremacy of parliament is really weakened by a device ... the referendum and initiative" (Soltau 1951: 193-194). Den direkta demokratin, detta är avstampens kärnpunkt, hotar och utmanar principen om parlamentets suveränitet; den som vill hålla principen i helgd måste därför tillbakavisa den direkta demokratin i dess olika former. "Parliamentary sovereignty and popular sovereignty are incompatible, and British democracy is therefore an exclusively representative democracy", skriver t.ex. Lijphart (1984: 9) – när Westminster är en måttstock, skall det politiska och konstitutionella systemet sakna inslag av direkt demokrati. Om folkomröstningsinstitutet heter det, kategoriskt, i en litet äldre statsrättslig framställning, att "it has never been used in Great Britain" (Strong 1958: 147) – även denna skrivning är numera i så måtto antikverad att England år 1975 lät föranstalta ett nationellt referendum om landets eventuella inträde i vad som då kallades "the European Economic Community". Undantaget kullkastar dock inte heller här regeln – för ett Westminster-styre måste en förlitan på direkta demokratiformer vara om inte en styggelse så i varje fall ett främmande element, ett undantag. Om doktrinen om parlamentets suveränitet har slagit rot, bör, i de tidigare besittningarna, den direkta demokratin idé framstå som närmast en förflugen tanke.

Den logik som strukturerar framställningen blir härmed följande: a) tesen om parlamentets suveränitet är en central aspekt av ett Westminster-styre; b) olika institutionella ordningar kan utmana och ifrågasätta den nyssagda tesen; direkt demokrati är en sådan institutionell ordning; c) om Westminster-modellen fortfarande har styrkraft, borde, därför, tidigare brittiska kolonier i särskild mån ha varit och vara avståndstagande vad den direkta demokratin och dess uttrycksformer beträffar. Forskningsuppgiften blir, följaktligen, att undersöka de direktdemokratiska inslagen i de tidigare brittiska kolonier som numera framträder som självständiga stater. Är inslagen få och försumbara, finns en grund att säga att ett av Westminster-lärans fundament fortfarande är ett fundament, starkt, rotfäst och förankrat. Är å andra sidan inslagen många och tydliga, har fundamentet på denna punkt eroderat. Tre relevanta frågor skall följaktligen besvaras på ett rimligt sätt: (1) om vilka kolonier är fråga; vilken är, annorlunda uttryckt, undersökningens population?; (2) i vilken mån är i denna population ett främlingskap inför en direkt demokrati verkligen för handen och vilken variation finns i detta avseende mellan de länder som undersöks?; (3) vilket omdöme kan i ljuset av svaren på dessa frågor fällas om den initiala och den fortsatta livskraften i doktrinen om parlamentets suveränitet? Sedan några ytterligare utgångspunkter för analysen preciserats i ett följande andra avsnitt, följer uppsatsens struktur i övrigt det ovan angivna

frågebatteriet, vars frågor följaktligen besvaras i ett tredje, ett fjärde och ett femte särskilt avsnitt.

Några särskilda utgångspunkter

Direkt demokrati definieras vanligen som en styrelseform i vilken medborgarna själva, utan representativa institutioner, fattar de auktoritativa besluten (t.ex. Hague & Harrop 2004: 35). Likaså vanligt är att skilja mellan tre former av direkt demokrati, nämligen folkinitiativ, folkomröstningar, och "recall", d.v.s. en procedur som tillåter ett bestämt antal väljare att kräva att mandatet för en vald representant skall återkallas (t.ex. Donovan & Bowler 1998: 2). Alla dessa former utmanar principen om parlamentets suveränitet; ändå skall den kommande framställningen befatta sig med blott och enbart folkomröstningsinstitutet. Orsaken är, helt enkelt, att mycket annat inte finns att befatta sig med. Återkallandeförfaranden är på nationell nivå sällsynta i världens länder – en sammanställning visar att förfarandet finns i blott 11 stater (Withanachachi 2010). Av dem är två, nämligen Kiribati och Nigeria, tidigare brittiska kolonier – en tillgänglig utredning av förfarandets nyttjande i Nigeria anger snarast att nyttjandet varit öövertvägt och t.o.m. destruktivt (Dike 2001). Folkinitiativförfarandet finns i världen på en bredare men fortfarande tämligen smal front, inbegripande en bukett länder som konstitutionellt bejakat men aldrig nyttjat institutet – det stora undantaget är givetvis Schweiz, där referendum- och initiativordningar utgör grundbultar i det politiska systemet (t.ex. Trechsel & Kriesi 1996). Ånyo gäller dock att Englands tidigare kolonier är mycket sparsamt företrädde. En specialstudie av världens mikrostater ger sålunda vid handen att institutet finns i sju länder, av vilka inget land, det faktum obetaget att det kryllar av tidigare brittiska kolonier i mikrovärlden, är av brittiskt ursprung (Anckar 2004: 383).

Ett särskilt påpekande har att göra med en tidsdimension. Fråga är ju i diffusionsstudier inte bara därom, huruvida en innovation eller en institution anammas eller inte; fråga är jämväl därom, huruvida det övertagande varom eventuellt är fråga är någorlunda permanent eller inte. Ett exempel kan illustrera problematiken. Efter förvecklingar erhöll Kenya självständighet år 1963; den regim man då antog efter påtryckningar från brittiskt håll var parlamentarisk, legislaturen var bikameral, den territoriella organisationen var federal. Nästan omedelbart efter självständighetsförklaringen, redan år 1964, genomdrevs emellertid i landet författningsändringar, innebärande en övergång till en unitär statsform och en presidentiell regim, vartill kom att landet snabbt förföll till att vara en de facto enpartistat (D. Hartmann 1999: 475-476). Eventuella slutsatser om Westminster-regimens allmänna attraktion och genomslagskraft blir alltså i detta fall starkt beroende därav, om man har självständighetsåret

1963 eller det påföljande året 1964 i ögonsikte. I syfte att hantera detta allmänna problem anläggs i denna studie ett särskilt tidsperspektiv, i det referenduminstitutets nyttjande följs och kartläggs under en tid som i princip löper från koloniernas självständighetsblivande fram till och med år 2010. Greppet möjliggör en jakt på mönster av permanens och dynamik: studien kan besvara frågan i vilken mån en eventuell ursprunglig positiv eller negativ attityd har bestått och i vilken mån den tvärtom har övergivits.

Ett annat särskilt påpekande har att göra med institutets identifiering. Studier av institutioner och den utsträckning i vilken sådana diffusionerats kan i regel lämpligen utgå från om institutionerna i fråga finns eller inte. Vill man, med utgångspunkt i en Westminster-doktrin eller någon annan referensram veta hur och om principer för en territoriell organisation sprids, hur och om ett sådant arrangemang som asymmetrisk bikameralism sprids, eller hur och om ett särskilt valsysteem sprids, är det naturligt och i regel tillräckligt att efterfråga institutionernas förekomst – finner man då att ett bestämt land har organiserat sig unitärt, har inrättat en asymmetrisk bikameralism, och bejaktar ett pluralt system i nationella val, finns en grund för att konkludera att landet i fråga, då det anpassat sig till viktiga komponenter i en Westminster-doktrin (Lijphart 1984: 4-9; 1999: 9-21), är en anhängare av sagda doktrin. Folkomröstningsinstitutet är dock i ett viktigt avseende en annorlunda institution. Det finns inte, för det första, även om det finns – i författningar eller liknande regelverk har utrymme banats för omröstningar, men sådana verkställs inte. Länder som Antigua-Barbuda, Indien, Dominica, Kiribati, och Vanuatu, för att nämna några tidigare brittiska kolonier, har i sina författningar bestämmelser om referendumförfaranden i vissa särskilt preciserade fall av författningsreform (Anckar & Karvonen 2002: 30); då sådana särskilda reformer inte har varit aktuella, har dessa länder, som den följande framställningen ger vid handen, ingen referendump Praxis. De har institutet och har det inte. Folkomröstningsinstitutet finns, för det andra, även om det inte finns – omröstningar kan utlysas och verkställas även om existerande regelverk inte känner till sådana, varvid ånyo, de aktuella länderna har institutet och har det inte. Givet dessa omständigheter, blir det rimligt att här ta fasta på Praxis snarare än teori – att veta och säga något om institutets existens och utbredning blir m.a.o. att uttala sig på basen av användning, inte formell existens. Det är, för att uttrycka detta annorlunda, rimligt att ta fasta på empiriska snarare än normativa egenskaper (Anckar 2002 a: 155-158).

Kolonier och länder

Under perioden 1920-1998 frigjordes i allt 125 territorier i världen från kolonial överhöghet; i vidpass hälften av fallen var denna överhöghet brittisk

(Derbyshire & Derbyshire 1999: 810). Sedan andra världskriget har i allt 54 stater vunnit självständighet från en ställning som brittisk koloni (Derbyshire & Derbyshire 1999: 810); dessa stater utgör undersökningspopulationen i denna studie. Staterna är förtecknade i Tabell 1; förteckningen beledsagas här av tre kompletterande påpekanden:

(1) För det första gäller att några territorier har frigjorts från ett kolonialt styre som blott till en del varit brittiskt – sådana territorier betraktas här blott om den brittiska andelen når upp till 50%. Detta betyder, t.ex., att Kamerun, självständigt år 1960 från en åttioprocentig fransk och en tjugoprocentig engelsk kontroll, och Togo, självständigt samma år från en sextiosexprocentig fransk och trettiofyraprocentig engelsk kontroll, inte ingår i undersökningspopulationen (Derbyshire & Derbyshire 1999: 811-813). Det gör däremot Libyen, självständigt år 1951 från en sjuttioprocentig engelsk och trettiooprocentig fransk kontroll (Derbyshire & Derbyshire 1999: 811-813), och Vanuatu, självständigbliven år 1980 från en ställning av ett brittiskt-franskt kondominium (van Trease 1995).

(2) För det andra skall noteras att länderna är förtecknade under sina nuvarande namn, vilka i några fall är andra än de ursprungliga namnen. Ceylon, självständigt år 1948, antog sålunda år 1972 såväl en ny författning som namnet Sri Lanka. Burma, likaså självständigt år 1948, förtecknas under namnet Myanmar, som infördes år 1989 av den styrande militärjuntan. Rhodesia förklarade sig självständigt år 1965, men förklaringen vann icke brittiskt godkännande, och först efter förvecklingar, inbegripande gerillakrig och ekonomiska sanktioner, kunde, år 1980, den nya staten Zimbabwe etableras (Hargreaves 1999: 235-244). I sammanhanget skall noteras att en av de 54 staterna inte längre existerar – Syd-Jemen, självständigt år 1967, förenades efter krigshändelser med Nord-Jemen år 1990.

(3) Ännu, för det tredje: två stater som varit kolonier till tidigare brittiska kolonier har utelämnats. Fråga är om Papua Nya Guinea, som efter att sedan 1901 ha administrerats av Australien vann självständighet år 1975 (t.ex. Moore 1998), samt Samoa (tidigare Västra Samoa), självständigbliven redan år 1962, efter att ha förvaltats av Nya Zeeland under mandat från Nationernas Förbund (t.ex. Meleisa 1987). På liknande grunder har yttermera Pakistan, självständigt sedan delningen år 1947 av Brittiska Indien, och Bangladesh, tillkommet via en utbrytning ur Pakistan år 1971, utelämnats. Däremot har den lilla östaten Nauru, i och för sig ett ganska liknande fall, medtagits. Motivet härför är, helt enkelt, att bandet till England ändå var något fastare, åtminstone i en formell mening. När Nauru vann självständighet år 1968, var området i likhet med Samoa ett NF-mandat, men det var underställt Australien, England och Nya Zeeland (Duursma 1994: 469).

Tabell 1 anger yttermera för varje koloni: det år då kolonin i fråga vunnit

Tabell 1. 54 tidigare brittiska kolonier: självständighetsår och demokratistatus.

	Självständighet	Demokrati	Regim 2010
Antigua-Barbuda	1981	53	Demokratisk
Bahamas	1973	100	Demokratisk
Bahrain	1972	0	Autoritär
Barbados	1966	100	Demokratisk
Belize	1981	100	Demokratisk
Botswana	1966	97	Demokratisk
Brunei	1984	0	Autoritär
Cypern	1960	81	Demokratisk
Dominica	1978	100	Demokratisk
Fiji	1970	41	Militärstyre
Förenade Arabemiraten	1971	0	Autoritär
Gambia	1965	38	Semi-demokratisk
Ghana	1957	30	Demokratisk
Grenada	1974	77	Demokratisk
Guyana	1966	46	Demokratisk
Indien	1947	76	Demokratisk
Israel	1948	100	Demokratisk
Jamaica	1962	100	Demokratisk
Jordanien	1946	0	Autoritär
Kenya	1963	0	Semi-demokratisk
Kiribati	1979	100	Demokratisk
Kuwait	1961	0	Autoritär
Lesotho	1966	19	Semi-demokratisk
Libyen	1951	0	Autoritär
Malawi	1964	14	Semi-demokratisk
Maldiverna	1965	3	Semi-demokratisk
Malesien	1957	5	Semi-demokratisk
Malta	1964	86	Demokratisk
Mauritius	1968	100	Demokratisk
Myanmar	1948	0	Militärstyre
Nauru	1968	100	Demokratisk
Nigeria	1960	11	Semi-demokratisk
Nya Zeeland	1947	100	Demokratisk
Oman	1951	0	Autoritär
Qatar	1971	0	Autoritär
St Kitts-Nevis	1983	100	Demokratisk
St Lucia	1978	100	Demokratisk
St Vincent	1979	100	Demokratisk

Salomonöarna	1978	70	Semi-demokratisk
Seychellerna	1976	3	Semi-demokratisk
Sierra Leone	1961	0	Semi-demokratisk
Singapore	1957	0	Semi-demokratisk
Somalia	1960	0	Anarkistisk
Sri Lanka	1948	22	Semi-demokratisk
Sudan	1956	0	Autoritär
Swaziland	1968	0	Autoritär
Syd-Jemen	1967	0	Autoritär
Tanzania	1961	0	Semi-demokratisk
Trinidad och Tobago	1962	97	Demokratisk
Tuvalu	1978	100	Demokratisk
Uganda	1962	0	Semi-demokratisk
Vanuatu	1980	76	Demokratisk
Zambia	1964	5	Semi-demokratisk
Zimbabwe	1980	0	Autoritär

Anmärkning. Sifferuppgifterna vid karaktäristiken "Demokrati", förklarad i texten, avser hur stor del av tiden från självständighet till år 2010 som landet i fråga enligt bedömningar av Freedom House varit en demokrati. Regimkaraktäristikerna för år 2010 härstammar ur författarens fatatur – i huvudsak vägledande har varit de bedömningar Freedom House gjort.

självständighet; den grad av demokrati som kolonin kunnat upprätthålla under sin självständighetstid fram till år 2010; och den regimform i vilken kolonin i fråga framträder år 2010. Tabellen meddelar alltså en snabbinformation om den demokratiska halten i den jordmån i vilken referenduminstitutet kunde eller inte kunde rotfästa sig vid tiden för självständighetsblivandet eller senare. Den demokratigrad som återges i tabellen uttrycks i form av en procentberäkning. Den anger under hur många år under självständighetstiden fram till år 2010 landet i fråga klassificerats som en demokrati av Freedom House i de årliga och av demokratiforskningen mycket anlitade bedömningar som denna organisation sedan 1973 föranstaltat. Härvid har länder som av Freedom House klassificerats som "fria" bedömts vara demokratier, detta i enlighet inte minst med Larry Diamonds bekanta utsaga därom, att den ifrågavarande betygsättningen tillhandahåller den bästa empiriska indikatorn på företeelsen "liberal demokrati" (Diamond 1996: 24). Det är att notera att materialtillgången, av ovan nämnt skäl, inte tillåtit klassificeringar av skeenden innan år 1973.

Som redan en hastig blick på tabellen ger vid handen, kan staterna indelas i tre huvudsakliga grupper. Den första gruppen utgörs av 17 stater som alltid eller nästan alltid framträder som demokratier i Freedom House-klassificeringarna – kärnan i denna grupp utgörs av ett tiotal små stater i Karibien-området. En diametralt annorlunda grupp utgörs av 23 stater som alltid eller nästan alltid klassificerats som odemokratier – gruppen är i viss mån heterogen, men präglas ändå i huvudsak av tidigare besittningar i Afrika och i Mellanöstern. Till en

mellangrupp kan föras 14 stater, som med stora interna variationer står utanför de två extremgrupperna – några av dessa stater, som t.ex. Grenada och Vanuatu, företräder en tydlig demokratilutning; andra, som t.ex. Fiji och Nigeria, lutar åt ett annat håll. Gruppens karaktär av mellanstation framgår också därav, att hälften av gruppens medlemmar i dag tillmötesgår ett demokratikrav, medan den resterande hälften inte gör det.

Empiriska nedslag

Undersökningens empiriska resultat återges i koncentrerad form i Tabell 2, som anger antalet nationella folkomröstningar som föranstaltats i de tidigare kolonierna under deras självständighetstid fram till år 2010. Tabellen bygger på olika källor, av vilka främst skall nämnas de relevanta länderkapitlen i de handböcker om politiska val i världens olika delar som under åren 1999–2010 publicerats av Dieter Nohlen med medhjälpare (Nohlen, Krennerich & Thibaut 1999; Nohlen, Grotz & Hartmann 2001; Nohlen 2005; Nohlen & Stöver 2010), de olika sammanställningar på global- och världsdelnivå som ingår i det av Bruno Kaufmann och Dane Waters redigerade arbetet *Direct Democracy in Europe* (2004: 139–145), de motsvarande sammanställningar som ingår i ett av Zóltan Pállinger och medarbetare redigerat arbete, likaså med titeln *Direct Democracy in Europe* (Pállinger, Kaufmann, Marxer & Schiller 2007), samt en på nätet tillgänglig databank (*Referendum by Country*). Olika empiriska specialstudier på området och på närområden har kommit till nytta (t.ex. Butler & Ranney 1994; Cronin 1989; Zimmerman 2001; LeDuc 2003; Anckar & Karvonen 2002; Anckar 2004). Två noteringar gällande materialets nyttjande bör göras. För det första har omröstningar i vilka väljarna fått sig förelagda flera än en fråga betraktats som en omröstning, inte flera. Dessa omröstningar är i och för sig mycket få, men ett annorlunda förfarande hade ändå, då det totala antalet omröstningar är begränsat, varit ägnat att förmedla en skev bild av institutets utbredning. Sålunda ställdes i en folkomröstning år 2002 i Bahamas inte mindre än nio frågor till medborgarna, huvudsakligen om inrättandet av medvalförrättningar sammanhängande institutioner – hade detta omröstningstillfälle registrerats som nio i stället för ett, skulle, som framgår av Tabell 2, Bahamas i de forna koloniernas krets på basen av ett mycket bräckligt underlag framstå som en utpräglad referendumriddare. För det andra har ett par omröstningar i den lilla östaten Maldiverna utelämnats, då de har en speciell karaktär – utfallet av presidentval i Maldiverna skall enligt nu gällande regelverk bekräftas av folket i referendum, varvid bekräftelse föreligger om kandidaten i fråga har ett stöd som uppgår till 51% av de avgivna rösterna (Lehr 2001: 590).

De allmänna och särskilda kommentarer som Tabell 2 ger anledning till, kan lämpligen ordnas i sju nedanstående punkter:

Tabell 2. Folkomröstningar i 54 tidigare brittiska kolonier under koloniernas självständighetstid fram till och med år 2010. Antal omröstningar per land.

0	Antigua-Barbuda, Barbados, Brunei, Dominica, Fiji, Förenade Arabemiraten, Grenada, Indien, Israel, Jamaica, Jordanien, Kiribati, Kuwait, Lesotho, Malaysia, Mauritius, Nigeria, Oman, Qatar, St Kitts-Nevis, St Lucia, Salomonöarna, Swaziland, Tanzania, Trinidad och Tobago, Vanuatu
1	Bahrain, Belize, Cypern, Guyana, Libyen, Malawi, Maldiverna, Malta, Nauru, St Vincent, Singapore, Sri Lanka, Sudan, Syd-Jemen, Tuvalu, Zambia, Zimbabwe
2	Bahamas, Kenya, Myanmar, Seychellerna, Sierra Leone, Somalia, Uganda
3	Botswana, Gambia
4	Ghana
11	Nya Zeeland
0	N = 26 (48 %)
1	N = 17 (31 %)
0-1	N = 43 (79 %)
> 1	N = 11 (21 %)

(1) I denna undersökning är i allt fråga om 52 omröstningar fördelade på 54 länder. Snittvärdet blir alltså 0,96 omröstningar. Intrycket blir därför att referenduminstitutet inte i någon anmärkningsvärd utsträckning har kommit till användning i de forna brittiska kolonierna. Andra tillgängliga uppgifter styrker detta intryck. Sålunda framkommer i en undersökning att av 58 sådana nationer som har ett befolkningsunderlag av minst tre miljoner och som är i åtminstone en elementär mening demokratier, lät under perioden 1975-2000 inte mindre än 39 föranstalta åtminstone en nationell folkomröstning (Le Duc 2003, 29). Av länderna i denna på olika sätt avskärmade grupp tillgrip vidpass två tredjedelar åtminstone en gång referenduminstitutet – proportionen är med marginal större än i denna undersökning, där, som framgår ur Tabell 2, blott vidpass hälften av länderna kan hänföras till samma skara. Det har också sitt givna intresse att notera att 49 regeringsinitierade omröstningar föranstaltades i tolv presidentiella regimer i Latinamerika under åren 1980-2005 (Breuer 2009) – en relativt liten och avskärmd grupp av länder har alltså, varvid för deras del blott en särskild typ av omröstningar beaktats, svarat för vidpass lika många omröstningar som de 54 kolonierna sammantagna. Tillgängliga data erbjuder därutöver en möjlighet att mer systematiskt kontrollera iakttagelsen att de forna brittiska kolonierna i lägre grad än andra grupper av stater har varit benägna att tillgripa folkomröstningsinstitutet. Isärtagandet av det brittiska imperiet var s.g.s. avslutat vid 1990-talets inbrott; en sammanställning från den tiden visar att 85 stater, av vilka 22 var forna brittiska kolonier, i sina författningar hade bestämmelser om referendum (Suksi 1993: 137 n 1). I de 63 stater som inte var tidigare brittiska kolonier har enligt den här tidigare åberopade databanken Referendum by Country föranstaltats sammanlagt 228

omröstningar; snittvärdet är därmed 3,6 omröstningar. I de 22 tidigare brittiska kolonierna är, enligt samma källa, snittvärdet 0,9 omröstningar. Skillnaden är m.a.o. mycket tydlig.

(2) Bilden av referenduminstitutet som en främmande och undanskymd metod förstärks vid en granskning av de enskilda ländernas beteende. Närapå hälften av kolonierna har inte föranstaltat omröstningar överhuvudtaget; vidpass en tredjedel har under de decennier varom är fråga haft endast en omröstning. I allt, följaktligen, har nästan fyra femtedelar av kolonierna upplevt på sin höjd en omröstning – i deras politiska liv och kultur har referenduminstitutet spelat en mycket undanskymd roll. Den kvarstående femtedelen har ej heller utmärkt sig som tillskyndare av institutet – av de elva länder som bildar denna grupp har sju registrerat blott två omröstningar. Det enda markanta undantaget från regeln att inte alls eller i blott liten utsträckning anordna omröstningar är Nya Zeeland, som ensam svarar för gott och väl en femtedel av alla omröstningar. Flera av dessa har f.ö. tillkommit som resultat av folkinitiativ – iakttagelsen styrker, enär initiativordningen i övrigt är ett främmande inslag i de tidigare koloniernas referendumpolitik, bilden av Nya Zeeland som ett annorlunda land, en Westminster-renegat. Det har sitt intresse att notera att Nya Zeeland under 1990-talet, i det landet då övergick från ett pluralt till ett blandat valsysteem (Lundell 2005: 252), även på en annan central punkt har gjort avsteg från Westminster-lärans bud. Avsteget har i litteraturen föranlett kommentaren att Nya Zeeland vid utgången av det tjugonde århundradet var “surprisingly far away from Britain and the Westminster system it had originally engendered” (Roberts 2001: 708).

(3) Referenduminstitutets karaktär av engångs- och undantagsmetod förstärks ytterligare av att ganska många omröstningar har gällt enskilda frågor av en särskild storleksklass, övergripande frågor som länder blott sällan ställs inför och som har eller kan tänkas ha långtgående konsekvenser för landets framtid och politiska organisation. Sådana frågor har bl.a. gällt ifrågavarande lands långsiktiga relationer till andra länder och ländergrupper. Exempel härpå kan vara den enda omröstning som föranstaltats i Libyen, där folket år 1971 hade att ta ställning till det eventuella grundandet av en federation av arabrepubliker mellan Egypten, Libyen och Syrien (Mattes 1999: 526), den enda omröstning som föranstaltats på Cypern och som år 2004 gällde ett FN-initiativ för ett återförenande av det delade öriket (Schober 2010: 441), den enda omröstning som ägt rum i Singapore och som år 1962 avsåg ett samgående med Malaysia (Rieger 2001: 253), samt omröstningen år 1991 i Syd-Jemen angående samgången med Nord-Jemen (Glosemeyer 2001: 300-301). Nära denna grupp av frågor kommer frågor som har gällt övergripande institutionella aspekter av det egna landets politiska organisation och apparatur – exempel härpå kan vara den enda omröstning som ägt rum i Malawi, år 1993, och som avsåg frågan huruvida ett mångpartisystem skulle införas (Meinhart 1999: 555), samt den

enda omröstning som ägt rum i Bahrain och som avsåg, år 2001, införandet av ett folkvalt parlament och ett oberoende domstolsväsen (C. Hartmann 2001: 54). Om vardagliga och rutinmässiga inslag i koloniernas politiska liv och kultur har definitivt inte varit fråga.

(4) En bedömning i litteraturen är att bruket av folkomröstningar inte tenderade öka i den stora majoriteten av länder under tiden fram till 1980-talet (Butler & Ranney 1994: 1-10); en annan är att folkomröstningar är i tämligen allmänt bruk i demokratier och har dessutom ökat i antal under de senaste decennierna, även i länder som tidigare inte gjort bruk av detta politikinstrument (Le Doc 2003, 29-30). Denna tillväxt är synlig även i det material som här intresserar. Tabell 3 visar sålunda hur de 52 omröstningarna fördelar sig över tid – tidsnedslagen träffar tiden före 1960 och därefter varje decennium fram till år 2010. Materialet klumpar sig till en liten våg av omröstningar, uppgående till sammanlagt 15 omröstningar under 1960- och 1970-talen, och därefter en betydligt mäktigare våg av sammanlagt 33 omröstningar under 1990- och 2000-talen. En dryg tredjedel av alla omröstningar har ägt rum t.o.m. utgången av 1980-talet; knappa två tredjedelar under tiden därefter. Avvikelserna från Westminster-doktrinen och dess betonande av parlamentets oinskränkta suveränitet har m.a.o. blivit flera ju närmare man kommit nutid, och det kan ha sitt intresse att här ånyo notera att diffusionens källa, d.v.s. England, i någon mån själv har backat från den doktrin landet tidigare med envishet och framgång har företrätt. Den ökning över tid som kolonierna redovisar är hur som helst, ehuru noterbar i sig, marginell i komparativ belysning. Som en jämförelse kan noteras en beräkning som anger att 385 omröstningar förrättades i världen under åren 1991-2000 och 168 under åren 2001-2006 (Kaufmann 2007: 151) – mot 553 omröstningar i världen under åren 1991-2006 svarar alltså 33 omröstningar i de forna kolonierna under åren 1990-2010. Proportionerna är ganska talande, och visar, som sagt, att även om omröstningarna blivit fler i de forna brittiska kolonierna under senare tid, är de ändå försvinnande få i ett globalt perspektiv. Givetvis skall noteras att de globala siffrorna tydligt färgas av ett stort antal omröstningar på ett fåtal platser, främst Schweiz och Italien.

(5) Tillväxten i antalet omröstningar under senare år har även haft den konsekvensen att uppsättningen länder som överhuvudtaget föranstaltat omröstningar har blivit märkbart brokigare – många länder har efter årtionden av främlingskap inför den direkta demokratins metoder först under det senaste årtiondet i särskilda fall tillgripit referenduminstrumentet. Sådana länder är Bahamas (2002, 2008), Bahrain (2001), Cypern (2004), Belize (2008), Kenya (2005, 2010), Malta (2003), Nauru (2010), St Vincent (2009), Tuvalu (2008), Uganda (2000, 2005), och Zimbabwe (2000). I allt är alltså fråga om 11 länder, d.v.s. snudd på 40% av de länder i vilka omröstningar förekommit. Eller m.a.o.: fram till år 2000 hade omröstningar ägt rum i endast 17 av de forna 54 kolonierna, d.v.s. i en knapp tredjedel av länderna; tio år senare var andelen redan

Tabell 3. 52 folkomröstningar i 54 tidigare brittiska kolonier. Fördelningar över tid.

Tidsperiod:	N	%
Före 1960	2	4
1960-1969	8	15
1970-1979	7	13
1980-1989	2	4
1990-1999	16	31
2000-2010	17	33
- 1989	19	37
1990-2010	33	63

drygt hälften. De nyttillkomna omröstningarnas tematiska profil är tämligen brokig, med en tydlig lutning, dock, mot konstitutionella frågor eller mot frågor av en konstitutionell natur. Som exempel kan nämnas att den enda omröstning som ägt rum i Belize avsåg frågan om parlamentets överhus i framtiden borde utses genom valförfaranden i stället för tillsättningsförfaranden; att den enda omröstning som ägt rum på Malta avsåg frågan om landets inträde i Europeiska Unionen, samt att de enda omröstningar som ägt rum i St Vincent och Tuvalu avsåg frågan om en eventuell övergång från monarki till republik. Iakttagelsen är i god samklang med vad som här tidigare har sagts om omröstningarnas hemmahörande i enskilda och samtidigt övergripande och principiellt viktiga sammanhang.

(6) "Any attempt to identify referendums by type and subject matter is bound to lead to overlapping categories", heter det i litteraturen på området (LeDuc 2003: 52). Generellt taget är det anförda påståendet säkert riktigt, och riktigt är väl även att referendumforskningen, som det har sagts, ofta försummar viktiga distinktioner i avseende å frågan vem som egentligen formulerar omröstningsalternativ och vem som egentligen initierar och verkställer omröstningar (Hug & Tsebelis 2002). Det sammanhang som här granskats tillhandahåller dock inte mycken variation, och materialet är därför på denna punkt mindre intressant. Allmänt taget gäller, vi lånar här terminologin från David Eastons berömda analyschema för ett studium av politiska system, att omröstningarna är att karaktärisera som *withinputs* snarare än *inputs* (Easton 1965: 54-55), varvid, alltså, initieringen sker inifrån, så att myndigheterna fattar beslut om föranstaltande av referendum. Ett exempel på *withinputarrangement* kan vara bestämmelserna i Ghana därom, att landets president på framställning eller på eget initiativ kan utlysa referendum i frågor som avser landets politiskt-territoriella indelning (Norman & Kwadwo 2009: 1); ibland föreskriver gällande normsystem helt enkelt att myndigheterna måste utskryva referendum när och om vissa tematiska eller annars särskilt bestämda villkor är uppfyllda.

Ofta är härvid fråga om författningsändringar eller författningsfrågor; talrika exempel härpå har lämnats i det föregående. S.k. policy-omröstningar, d.v.s. ad-hoc-omröstningar om politiskt känsliga eller annars svårhanterliga spörsmål (Suksi 1993: 7), har blott sällan förekommit. Konstitutionella förutsättningar för sådana ges nog här och där, som i de små örikena Maldiverna och Seychellerna (Anckar 2004: 382), eller i Uganda.

(7) Frågan vilket eller vilka bidrag folkomröstningar kan lämna till främjandet av demokrati och ett gott styrelseskick är kontroversiell, och mot varandra står två huvudsakliga läger. Det ena hävdar gärna att referenduminstitutet ökar det politiska deltagandet och det politiska intresset, ökar den allmänna kunskapen om politikens sakfrågor, och främjar medborgarnas tilltro till den egna politiska kompetensen och det politiska systemet i stort; det andra hävdar gärna att referenduminstitutet har en konservativ karaktär, att det handlägger sakfrågor i isolering med försummande av de sammanhang i vilka frågorna ingår, och att institutet lätt blir ett instrument i de makthavandes hand som tillgrips när det är lämpligt och när för regimen fördelaktiga utfall kan emot ses (t.ex. Smith 1976; Cronin 1989: 196-222; Zimmerman 2001: 227-261; *Folket som rådgivare och beslutsfattare* 1997: 129-157). De två lägren kan uppåda i varje fall ett visst empiriskt stöd för de åsikter de företräder; de omröstningar som här passerat revy är dock så få till antalet och så spridda att de inte kan lägga mycket, i någon riktning, till detta stöd. Något kan dock sägas. Egentligen, beaktande omröstningarnas kontext, kunde man i det föreliggande materialet kanske förvänta sig en försvarlig andel omröstningar som bör bedömas med negativa förtecken – drygt hälften (56%) av omröstningarna har nämligen ägt rum i länder som vid omröstningstillfället, enligt det material som här legat till grund för Tabell 1, inte kan betecknas som demokratier. Ändå är sådana omröstningar sällsynta som tillgrips av eliter i syfte att undergräva den demokratiska styrelseformen och i stället förstärka sin egen hegemoni. Omdömet träffar förvisso den enda folkomröstning som, år 1978, föranstaltats i Guyana – omröstningen som avlyste de då förestående parlamentetsvalen och uppdrog åt det parlament som valts år 1973 att fungera som en konstituerande församling var starkt manipulerad av regeringen (Trefs 2005: 365). Tre omröstningar i Ghana under 1960- och 1970-talen betecknas i litteraturen som "rigged" (Krennerich 1999 a: 423); resultatet av omröstningen i Somalia år 1979 "should not be regarded as reliable" (Krennerich 1999 b: 810); omröstningen i Uganda år 2005 om en eventuell övergång till mångpartisystem har karaktäriserats som "an exercise in regime refurbishment" (Onyango-Obbo 2005). Men på det hela taget förmedlar materialet, förvisso smalbent, ett intryck av att institutet nyttjats med omdöme och när ett i varje fall rimligt behov därav förelegat.

Sammanfattning och diskussion

För att repetera: de omröstningar om vilka ovan varit tal är förhållandevis få, och de fördelar sig till yttermera visso på ett ganska stort antal länder, som därmed framstår som tillfälliga snarare än regelbundna referendumnyttjare. Iakttagelsen inramar undersökningens huvudresultat: folkomröstningsinstitutet är, på det hela taget, ett relativt främmande inslag i de tidigare brittiska besittningarna, och tesen om Westminster-systemets kvarlevande är på denna punkt relativt välgrundad. Över resultatet vilar dock en skugga, ett tvivel som gäller resultatets egentliga hemmahörande i den referensram inom vilket det här framvaskats. Referensramen är uppbyggd kring föreställningen att de forna kolonierna, därför att de är kolonier, har haft särskilda förutsättningar att tillägna sig ett Westminster-tänkesätt; denna föreställning är inte nödvändigtvis riktig. I en spetsformulering: om och när tidigare brittiska kolonier, tagna som helhet, är annorlunda än andra stater, tagna som helhet, kan den skillnad varom är fråga, ha framsprungit ur någon annan referendummotverkande faktor än diffusion, en faktor som är gemensam för många kolonier, men ändå inte nödvändigtvis har att göra med deras kolonistatus. Eller annorlunda uttryckt: kolonierna har en restriktiv hållning till bruket av referendum inte därför att de är kolonier, utan därför att de annars, i särskild mån, besitter egenskaper som begränsar bruket av referendum eller saknar egenskaper som främjar bruket av referendum.

Ett försök till kontroll härav rapporteras nedan. Försöket jämför de tidigare brittiska kolonierna med världens återstående stater, och jämförelsen av dessa två populationer tar fasta på fyra bakgrundsfaktorer som kan tänkas bestämma en referendumbenägenhet. Faktorerna är varandra olika. För det första kontrolleras en regimfaktor, och den skillnad som observeras går mellan demokratiska och icke-demokratiska länder. Förväntningen är, föga överraskande, att demokratiska sammanhang är mer tillåtande än icke-demokratiska i referendumbenägenhet. Sorteringen av länder i de två kategorierna sker beträffande kolonierna med utgångspunkt i den information som lagts fram tidigare i Tabell 1, och beträffande andra stater med utgångspunkt i på nätet tillgängliga sammanställningar av Freedom House-materialet (*Freedom House: Freedom in the World. Tables and Charts*). Den andra och jämväl den tredje faktorn beskriver potentiellt relevanta drag i staternas fysiska profiler. För det andra kontrolleras sålunda en skillnad mellan små och större länder, varvid mikrostater, d.v.s. enheter med ett befolkningsunderlag som understiger en miljon, hänförs till en grupp och andra stater till en annan. Utgångsantagandet är härvid att de små staterna i särskild mån tillvaratar en direktdemokratisk potential. Denna förväntan går tillbaka på den i forskning upprepade gånger belagda iakttagelsen att små stater överhuvudtaget är mer benägna än stora att härbärgera ett demokratiskt klimat och en demokratisk förmåga (t.ex. Hadenius 1992: 122-127,

Anckar 2002 b, Ott 2000, Srebrnik 2004); förväntningen går även tillbaka på föreställningen att direktdemokratien är särskilt lämpad för och inbyggd i det lilla sammanhanget. För det tredje, i nära anslutning till ovanstående, kontrolleras en insularitetsfaktor – antagandet är att den isolering och beledsagande intimitet som ineligger i en insulär geografi kan ha referendumbefrämjande effekter (Anckar 2004: 385). Slutligen, för det fjärde, introduceras ett på en indexkonstruktion baserat etnicitetsmått som är tillgängligt i en kartläggning från år 2002 av graden av fragmentering i världens länder (Anckar, Eriksson & Leskinen 2002). Från denna kartläggning nyttjas här ett indexmått på etnisk fragmentering som löper mellan värdena 0 och 1, och snittpunkten blir indexvärdet .50: kolonier och andra stater som har högre värden är heterogena, kolonier och andra stater som har lägre värden är homogena. Tanken är här att folkomröstningar är mindre lämpliga verktyg i länder som ter sig splittrade och fragmenterade och därmed inte gärna kan underställas ett okvalificerat majoritetsstyre – förväntningen är alltså att folkomröstningar förekommer i homogena sammanhang i större utsträckning än i heterogena. Westminsterföreställningen utmanas därmed av resultat som anger att de tidigare kolonierna i särskild mån är icke-demokratier, är större än små, saknar en insulär geografi, och är heterogena.

Kontrollens resultat framgår ur tabell 4, som utvisar två varandra till synes diametralt motsatta mönster. Å ena sidan finns beträffande demokratigraden och graden av homogenitet inga nämnvärda skillnader mellan de forna kolonierna och de övriga staterna – att kolonierna har visat en mindre referendumbenägenhet kan därför inte sägas vara en konsekvens av att de innehaft mindre reservoarer av referendumframtagande material. Föreställningen om Westminster-klimatets återhållande effekt överlever därför till denna del den ovanstående kontrollen. Det mönster som framkommer vid en granskning av de två fysiska faktorerna är definitivt annorlunda och ändå likadant. Skillnaderna mellan de två grupperna av stater är nu iögonfallande – inslaget mikrostater och östater är med marginal större i de forna kolonierna än i de andra staterna. Resultatet går m.a.o. stick i stäv med förväntningarna, som var att litenhet och insularitet fungerar i referendumbejakande riktning. Precis denna avvikelse kan dock i själva verket tas som en intäkt för att Westminsterkomponenten även här finns med i bilden. Tolkningen utgår från det på basen av Tabell 4 snabbt framräknade faktum att brittiskt kolonistatus tenderar hänga ihop med liten storlek och med insularitet: 54 procent av världens mikrostater är forna brittiska kolonier; jämväl 54 procent av världens östater är forna brittiska kolonier. Detta innebär, förutom noteringen att östater i regel är små (t.ex. Anckar 2006; Lowenthal 1992: 18-19), att faktorerna litenhet och insularitet på ett särskilt sätt har utmanats och dämpats av en faktor som står för det brittiska arvet: som framgår av Tabell 4 är bortåt hälften av kolonierna mikrostater, medan likaså bortåt hälften är östater.

Tabell 4. Jämförande tablå över förekomsten av särskilda referendumrelaterade egenskaper i tidigare brittiska kolonier och i övriga stater.

	Tidigare brittiska kolonier	Övriga stater
Demokratier	45 % (24/53)	46% (65/141)
Mikrostater	43% (23/53)	15% (21/141)
Östater	49% (26/53)	15% (21/141)
Homogena stater	55% (29/53)	58% (80/138)

Anmärkning: Karaktäristiken "homogena stater", förklarad i texten, avser stater som i en tillgänglig förteckning av etniska fragmenteringsmått (Anckar, Eriksson & Leskinen 2002) erhåller indexvärden som understiger .50.

Tolkningens validitet kan yttermera testas: brittiska mikrostater kan jämföras med andra mikrostater; brittiska östater kan jämföras med andra östater. När så sker, styrker resultaten föreställningen om en Westminster-effekt. Nämligen: när 23 brittiska mikrostater jämförs med de i världen återstående 21 icke-brittiska mikrostaterna, är knappt hälften av staterna i den förra gruppen i den meningen aktiva att de åtminstone någon gång gjort bruk av referendum-institutet; av staterna i den senare gruppen uppvisar drygt tre fjärdedelar (78 %) en åtminstone lika stor aktivitet. Mikrostatsstatus aktiverar alltså tydligt mindre i kolonigruppen; den potential som i och för sig innesligger i mikrostatsegenskapen dämpas av den koloniala tillhörigheten. Samma mönster återkommer när 26 brittiska östater jämförs med de i världen återstående 21 icke-brittiska östaterna: av staterna i den förra gruppen är 46% aktiva, medan motsvarande andel i den senare gruppen är 62%. Ånyo alltså: medan en förväntad aktivitetshöjande effekt är skönjbar, är den tydligt mindre när den neutraliseras av den koloniala tillhörigheten. Westminster finns i bilden, med ett restriktivt förtecken.

Denna studie utmynnar härmed i konstaterandet att Westminsterdoktrinen fortfarande är giltig och livskraftig vad inställningen till den direkta demokratin beträffar. I de områden som berörs av doktrinen har inställningen varit restriktiv, och har varit detta i särskild mån. Detta betyder även att doktrinen om parlamentets suveränitet på denna punkt har stöd och livskraft – det hot mot doktrinen som den direkta demokratin reser har inte varit tydligt och överhängande. Detta måste dock sägas med en uttalad reservation. I en viss mening är nämligen de två centrala komponenterna, folksuveränitet och parlamentets suveränitet, sammanvävda i aktuell brittisk konstitutionell debatt på ett konfunderande sätt, där referendum plötsligt uppfattas vara en förutsättning för snarare än ett hinder för parlamentets suveränitet. Om detta bör här, som avslutning, några ord inflikas.

Ett sedan november månad år 2010 i det brittiska parlamentet anhänggjort lagstiftningsärende syftar till att tydliggöra och förstärka det brittiska parlamentets möjligheter att på ett självständigt sätt hantera relationerna till

den Europeiska Unionen. I skrivande stund (april 2011) är initiativet uppe till behandling i parlamentets överhus. Initiativets innebörd är att betydande nya EU-avtal likväl som betydande ändringar i existerande avtal skall träda i kraft för Englands del blott om de accepterats i en nationell och bindande folkomröstning; vidare ingår i initiativet en bestämmelse därom, att EU-lagstiftningen i fortsättningen penetrerar brittisk lagstiftning blott om och när det brittiska parlamentet medverkar härtill med särskilt beslut (*The European Union Bill*). Särskilt den sistnämnda bestämmelsen motiveras uttryckligen under hänvisning till ett behov att värna om parlamentets suveränitet. Initiativet har väckt oliklydande reaktioner, och en grupp av inlägg har helt sonika funnit för gott att vifta bort tesen om parlamentets suveränitet. Fråga är här om inlägg, där det om parlamentets suveränitet heter att "It is of course a myth, fraud, and part of the folklore which makes up how the British constitution has evolved over time", och där det vidare heter att "It is time for Britain to enter the modern age, become a fully-fledged democracy, and dispense with the idea that parliamentary sovereignty protects us" (Hassan 2011). Andra och mer balanserade inlägg pekar på särskilda besvärligheter och inkongruenser (t.ex. Gardner 2011). I sådana inlägg har man frågat vad bestämningen "betydande" ("significant") egentligen innebär, och vem som egentligen skall avgöra, i konkreta fall, om den tröskel som bestämningen anger verkligen har passerats och referendum därmed måste utlysas. Vidare har man frågat, och detta är egentligen viktigare, om inte den föreslagna reformen egentligen innebär att man hamnar ur askan i elden. Meningen med reformen är att värna om parlamentets suveränitet genom att resa ett i det engelska folket förankrat hinder för en maktövergång från Westminster till Bryssel; detta mål eftersträvas nu med ett medel, nämligen referendum, som i sig strider mot det mål, nämligen parlamentets suveränitet, som medlet är tänkt att säkerställa. Dessutom, kan man ytterligare invända, innebär referendumkravet att senare tillkomna parlament blir klavbundna på ett helt annat sätt än om det arv de övertar formas av beslut av tidigare parlament. Ett intryck måste nog bli att försöken att värna om ett traditionellt brittiskt oberoende och en traditionsrik brittisk doktrin är på marsch ut i en såväl oländig som oprövad terräng som ställer konstitutionellt-logiska samband inför svåra prov.

Litteratur

- Anckar, Carsten, Eriksson, Mårten & Leskinen, Jutta, 2002. "Measuring Ethnic, Linguistic and Religious Fragmentation in the World", Department of Political Science, Åbo Akademi University, Occasional Papers Series, Nr 18.
- Anckar, Dag, 2002a. "Att klassificera politiska regimer. Metod och metodologi i bruket av teori och empiri", *Politiikka* 44 (2), s. 144-159.
- Anckar, Dag, 2002b. "Why Are Small Island States Democracies?", *The Round Table* 365, s. 375-390.
- Anckar, Dag, 2004. "Direct Democracy in Microstates and Small Island States", *World Development* 32 (2), s. 379-390.
- Anckar, Dag, 2006. "Islandness or Smallness? A Comparative Look at Political Institutions in Small Island States", *Island Studies Journal* 1 (1), s. 43-54.
- Anckar, Dag & Karvonen, Lauri, 2002. "Constitutional Amendment Methods in the Democracies of the World". Paper, 13th Nordic Political Science Congress, Aalborg, Denmark, 15-17 August.
- Blackstone, Sir William, 1765. *Commentaries on the Laws of England*. Oxford: Clarendon Press.
- Breuer, Anita, 2009. "The Use of Government-Initiated Referendums in Latin America. Towards a Theory of Referendum Causes", *Revista de ciencia politica* 29 (1), s. 23-55.
- Butler, David & Ranney, Austin, 1994. "Practice", s. 1-10 i Butler, David & Ranney, Austin (red), *Referendums around the World. The Growing Use of Direct Democracy*. Washington, D. C: American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Cronin, Thomas E., 1989. *Direct Democracy. The Politics of Initiative, Referendum and Recall*. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.
- Derbyshire, J. Denis & Derbyshire, Ian D., 1999. *Political Systems of the World*. Oxford: Helicon Publishing.
- Diamond, Larry, 1996. "Is the Third Wave Over?", *Journal of Democracy* 7 (1), s. 20-37.
- Dicey, A. V., 1915. *Introduction to the Study of the Law of the Constitution*. London: Macmillan.
- Dike, Victor E., 2001. *Democracy and Political Life in Nigeria*. Zaria: ABU Press.
- Donovan, Todd & Bowler, Shaun, 1998. "An Overview of Direct Democracy in the American States", s. 1-21 i Bowler, Shaun, Donovan, Todd & Tolbert, C. J. (red), *Citizens as Legislators*. Columbus: Ohio State University Press.
- Duurmsma, Jorri, 1994. *Self-Determination, Statehood and International Relations of Micro-States*. Leyden: University of Leyden.
- Easton, David, 1965. *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley & Sons.
- Folket som rådgivare och beslutsfattare*. Statens Offentliga Utredningar 1997:56; Betänkande av Folkomröstningsutredningen. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Freedom House. "Freedom in the World. Tables and Charts", materialet tillgängligt på [http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw10/CombinedAverageRatings\(IndependentCountries\)FIW2010.pdf](http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw10/CombinedAverageRatings(IndependentCountries)FIW2010.pdf), citerat april 2011.
- Gardner, Carl, 2011. "The EU Bill Explained", materialet tillgängligt på <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/jan/11/eu-bill-explained>, citerat mars 2011.
- Glosemeyer, Iris, 2001. "Yemen", s. 293-316 i Nohlen, Dieter, Grotz, Florian & Hartmann, Christof (red), *Elections in Asia and the Pacific. A Data Handbook*, Vol. I. Oxford: Oxford University Press.
- Hadenius, Axel, 1992. *Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hague, Rod & Harrop, Martin, 2004. *Comparative Government and Politics. An Introduction*. 6th edition. New York: Palgrave Macmillan.
- Hargreaves, John D., 1999. *Decolonization in Africa*. 2nd edition. London & New York: Longman.
- Hartmann, Christof, 2001. "Bahrain", s. 49-56 i Nohlen, Dieter, Grotz, Florian & Hartmann, Christof (red), *Elections in Asia and the Pacific. A Data Handbook*, Vol. I. Oxford: Oxford University Press.
- Hartmann, Dirk, 1999. "Kenya", s. 475-494 i Nohlen Dieter, Krennerich, Michael & Thibaut, Bernhard (red), *Elections in Africa. A Data Handbook*. Oxford: Oxford University Press.

- Hassan, Gerry, 2011. "The British Obsession with Parliamentary Sovereignty", *The Scotsman*, January 15.
- Hug, Simon & Tsebelis, George, 2002. "Veto Players and Referendums around the World", *Journal of Theoretical Politics* 14 (4), s. 465-515.
- Huntington, Samuel P., 1984. "Will More Countries be Democratic?", *Political Science Quarterly* 99 (2), s. 193-218.
- Kaufmann, Bruno, 2007. "Prospects for Transnational Direct Democracy – Exploring the New European Approach to Citizen's Power Beyond the Nation-State", s. 143-162 i Pállinger, Zoltán Tibor, Kaufmann, Bruno, Marxer, Wilfried & Schiller, Theo (red), *Direct Democracy in Europe. Developments and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Kaufmann, Bruno & Waters, M. Dane (red.), 2004. *Direct Democracy in Europe*. Durham, North Carolina: Carolina Academic Press.
- Krennerich, Michael, 1999a. "Ghana", s. 423-446 i Nohlen, Dieter, Krennerich, Michael & Thibaut, Bernhard (red), *Elections in Africa. A Data Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- Krennerich, Michael, 1999b. "Somalia", s. 803-816 i Nohlen, Dieter, Krennerich, Michael & Thibaut, Bernhard (red), *Elections in Africa. A Data Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- LeDuc, Lawrence, 2003. *The Politics of Direct Democracy*. Ontario: Broadview Press.
- Lehr, Peter, 2001. "Maldives", s. 585-596 i Nohlen, Dieter, Grotz, Florian & Hartmann, Christof (red), *Elections in Asia and the Pacific. A Data Handbook*, Vol. I. Oxford: Oxford University Press.
- Lijphart, Arend, 1984. *Democracies. Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lijphart, Arend, 1999. *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lowenthal, David, 1992. "Small Tropical Islands: A General Overview", s. 18-29 i Hintjens, Helen M. & Newitt, Malyn D. D. (red), *The Political Economy of Small Tropical Islands*. Exeter: University of Exeter Press.
- Lundell, Krister, 2005. *Contextual Determinants of Electoral System Choice*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Mattes, Hanspeter, 1999. "Libya", s. 523-530 i Nohlen, Dieter, Krennerich, Michael & Thibaut, Bernhard (red), *Elections in Africa. A Data Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- Meinhart, Heiko, 1999. "Malawi", s. 549-566 i Nohlen, Dieter, Krennerich, Michael & Thibaut, Bernhard (red), *Elections in Africa. A Data Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- Meleisa, Malama, 1987. *The Making of Modern Samoa*. Suva: Institute of Pacific Studies, University of the South Pacific.
- Moore, Clive, 1998. "Introduction", s. xv-xxxiv i Moore, Clive & Kooyman, Mary (red), *A Papua New Guinea Political Chronicle 1967-1991*. Bathurst: Crawford House Publishing.
- Nohlen, Dieter (red), 2005. *Elections in the Americas. A Data Handbook*, Vol. I-II. Oxford: Oxford University Press.
- Nohlen, Dieter, Grotz, Florian & Hartmann, Christof (red), 2001. *Elections in Asia and the Pacific. A Data Handbook*, Vol. I-II. Oxford: Oxford University Press.
- Nohlen, Dieter, Krennerich, Michael & Thibaut, Bernhard (red), 1999. *Elections in Africa. A Data Handbook*. Oxford: Oxford University Press.
- Nohlen, Dieter & Stöver, Philip (red), 2010. *Elections in Europe. A Data Handbook*. Baden-Baden: Nomos.
- Norman, A. S. & Kwadwo, Sarfo Kantanka, 2009. "The Role of Referendum: A Case of Ghana", *African Journal of History and Culture* 1 (1), s. 1-5.
- Norris, Pippa, 2001. "The Twilight of Westminster? Electoral Reform and Its Consequences", *Political Studies* 49 (5), s. 877-900.
- Onyango-Obbo, Charles, 2005. "How Referendums are used by Elites to Undermine Democracy", *The East African*, August 1-5.
- Ott, Dana, 2000. *Small Is Democratic: An Examination of State Size and Democratic*

- Development*. New York: Garland.
- Pállinger, Zoltán Tibor, Kaufmann, Bruno, Marxer, Wilfried & Schiller, Theo (red), 2007. *Direct Democracy in Europe. Developments and Prospects*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Referendum by Country, materialet tillgängligt på <http://www.ask.com/wiki/Category:Referendums_by_country?qsrc=3044>, citerat mars 2011.
- Rieger, Hans Christoph, 2001. "Singapore", s. 239-259 i Nohlen, Dieter, Grotz, Florian & Hartmann, Christof (red), *Elections in Asia and the Pacific. A Data Handbook*, Vol. II. Oxford: Oxford University Press.
- Roberts, Nigel S., 2001. "New Zealand", s. 705-739 i Nohlen, Dieter, Grotz, Florian & Hartmann, Christof (red) *Elections in Asia and the Pacific. A Data Handbook*, Vol. II. Oxford: Oxford University Press.
- Schober, Henrik, 2010. "Republic of Cyprus", s. 427-451 i Nohlen, Dieter & Stöver, Philip (red), *Elections in Europe. A Data Handbook*. Baden-Baden: Nomos.
- Smith, Gordon, 1976. "The Functional Properties of the Referendum", *European Journal of Political Research* 14 (1), s. 1-23.
- Soltau, Roger H., 1951. *An Introduction to Politics*. London: Longmans, Green and Co.
- Srebrnik, Henry, 2004. "Small Island Nations and Democratic Values", *World Development* 32 (2), s. 329-341.
- Strong, C. F., 1958. *Modern Political Constitutions*. London: Sidgwick & Jackson.
- Suksi, Markku, 1993. *Bringing In the People. A Comparison of Constitutional Norms and Practices of the Referendum*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- The European Union Bill, Briefing Paper Prepared by the Constitution Society, materialet tillgängligt på <http://www.re-constitution.org.uk/ent/documents/2011/02/22/45/File/EU_Bill_briefing_paper.pdf>, citerat april 2011.
- van Trease, Howard, 1995. "The Colonial Origins of Vanuatu Politics", s. 3-58 i van Trease, Howard (red), *Melanesian Politics. Stael Blong Vanuatu*. Christchurch: Macmillan Brown Centre for Pacific Studies, University of Canterbury.
- Trechsel, Alexander H. & Kriesi, Hanspeter, 1996. "Switzerland: The Referendum and Initiative as a Centerpiece of the Political System", s. 185-208 i Gallagher, Michael & Uleri, Pier (red), *The Referendum Experience in Europe*. London: Macmillan.
- Trefs, Matthias, 2005. "Guyana", s. 353-372 i Nohlen, Dieter (red), *Elections in the Americas. A Data Handbook*, Vol. I. Oxford: Oxford University Press.
- Wilson, Graham, 1994. "The Westminster Model in Comparative Perspective", s. 189-201 i Budge, Ian & McKay, David (red), *Developing Democracy: Comparative Research in Honour of J.F.P. Blondel*. London: Sage.
- Withanachachi, Sisina Saddhamangala, 2010. "Recall: Direct Democracy Instrument", materialet tillgängligt på <<http://www.localgovforum.lk/2010/06/recall/>>, citerat mars 2011.
- Zimmerman, Joseph F., 2001. *The Referendum. The People Decide Public Policy*. Westport: Praeger Publishers.